

सर्वोच्च अदालत
संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री सुशीला कार्की
माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ
रिट नं. ०६९-WO-११५२

मुद्दा:- उत्प्रेषणयुक्त परमादेश।

काठमाडौं जिल्ला महादेवस्थान गाउँ विकास समिति वडा नं. ४ बस्ने कान्छी
बानिया १
ऐ.ऐ. बस्ने नवीन बानिया १ निवेदक
ऐ.ऐ. बस्ने नवराज बानिया १

विरुद्ध

काठमाडौं जिल्ला महादेवस्थान गाउँ विकास समिति वडा नं. ४ स्थित श्री
अरविन्द योग गुठीका संस्थापक चन्द्रमणी भूषाल १ विपक्षी
जिल्ला प्रशासन कार्यालय, बबरमहल, काठमाडौं १
महानगरीय प्रहरी वृत्त, थानकोट, काठमाडौं १

नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १०७ (२) बमोजिम पर्न आएको प्रस्तुत
निवेदनको संक्षिप्त तथ्य एवं ठहर यस प्रकार रहेको छ:-

मिति २०६९।१२।१२ मा विपक्षी नं. ३ महानगरीय प्रहरी वृत्त थानकोटका
प्रहरीहरू हामी बसेको घरमा आई हामी निवेदकहरूलाई जिल्ला प्रशासन कार्यालय
काठमाडौंबाट पक्राउ गरी ल्याउन पठाएको भनी पक्राउ पूर्जी समेत नदिई प्रहरीको भ्यानमा
राखी विपक्षी नं. २ समक्ष पुऱ्याए। विपक्षी नं. २ र ३ ले विपक्षी नं. १ श्री अरविन्द योग
गुठीका संरक्षक चन्द्रमणि भूषालको उजुरीको आधारमा हामीलाई पक्राउ गरिएको रहेछ।

प्रत्यर्थी नं. २ को कार्यालयमा पुन्याइएपछि प्रत्यर्थी नं. २ जिल्ला प्रशासन कार्यालयका कर्मचारी र प्रत्यर्थी नं. १ समेतको मिलेमतोमा हामीहरूको मन्जुरी र सहमति विना तयार गरिएको कागज पढेर नसुनाई हामीलाई अनधिकृत तवरबाट डरत्रास दिई सहीछाप गराई विपक्षी नं. १ लाई जिम्मा दिई हामीलाई रिहा गरियो। विपक्षी नं. १ ले तिमीहरूले मालपोत कार्यालय कलंकीमा जग्गा दर्ता सम्बन्धी कारवाही फिर्ता गर उक्त जग्गामा मैले दावी गरी सकेको छु, अन्यथा पुनः पक्राउ गरी वेपत्ता बनाई दिन्छु भनी धम्की दिएकाले प्रत्यर्थीहरू एक आपसमा मिली गरे गराएको कागजको आधारमा जग्गाको दावी छोडाउन गैर कानूनी तवरबाट हामीलाई जुनसुकै बखत पक्राउ गर्न, थुन्न सक्ने सम्भावना भएकोले तत् सम्बन्धमा पुनरावेदन अदालत पाटनमा परमादेशयुक्त निषेधज्ञाको निवेदन दिई कारणदेखाउ आदेश जारी भै विचाराधीन अवस्थामा रहेको छ। यसरी प्रत्यर्थी नं. २ ले शान्ति सुरक्षाको निवेदनको आधारमा जग्गा सम्बन्धी कारोबारमा पक्राउ गर्न पठाउने तथा प्रत्यर्थी नं. ३ ले पक्राउ पूर्जी बिना पक्राउ गरी ल्याउने र प्रत्यर्थी नं. २ ले प्रत्यर्थी नं. १ को अनुचित प्रभावमा परी कागज गराउने कार्य क्षेत्राधिकार विहीन तथा गैर कानूनी भई मुलुकी ऐन, अ.व. ३५ तथा नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १३ (१), धारा १९ (१) तथा धारा २४(१) द्वारा प्रदत्त मौलिक हकको प्रत्यक्ष उल्लंघन हुन गएको छ। विपक्षीहरूबाट भए गरेका उल्लेखित अनधिकृत काम कारवाही तथा निजहरूबाट गराएको कागज समेत उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गरी कानूनको अख्तियार बिना कुनै पनि गैर कानूनी कार्य नगर्नु नगराउनु भनी विपक्षीहरूको नाउँमा उत्प्रेषणयुक्त परमादेश लगायत जे जो चाहिने आज्ञा आदेश वा पूर्जी जारी गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको कान्छी बानिया, नवीन बानिया तथा नवराज बानियाको संयुक्त रिट निवेदन।

यसमा के कसो भएको हो ? निवेदकको माग बमोजिमको आदेश किन जारी हुनु नपर्ने हो? आदेश जारी हुनु नपर्ने कुनै कारण भए यो आदेश प्राप्त भएको मितिले बाटाको म्याद बाहेक १५ दिनभित्र महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय मार्फत लिखित जवाफ पठाउनु भनी विपक्षी नं. २ र ३ लाई तथा आफैं वा आफ्नो प्रतिनिधि मार्फत उपस्थित हुनु भनी विपक्षी नं. १ लाई सूचना पठाई लिखित जवाफ आएपछि वा अवधि नाघेपछि नियम बमोजिम पेश गर्नु भन्ने समेत व्यहोराको यस अदालतको आदेश ।

विपक्षीले उल्लेख गरे बमोजिम यस कार्यालयबाट कुनै गैर कानूनी काम कारवाही आफूखुशी नगरेको, मजकुर कार्यालयको निर्देशन पालना गर्नु यस प्रभागको कर्तव्य भएकोले मजकुर जिल्ला प्रशासन कार्यालय काठमाडौंको मिति २०६९।१२।९ को पत्रादेशानुसार विपक्षी नवराज बानिया र नवीन बानियालाई जिल्ला प्रशासन कार्यालयमा उपस्थित गराइएको

हो। विभागीय निर्देशन परिपालना गरेको आधारमा हामी उपर कुनै आदेश जारी गर्न नपर्ने एवं यस नियकाबाट विपक्षीको कुनै नागरिक हक समेत हनन नगरेको हुँदा रिट निवेदन खारेज गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको महानगरीय प्रहरी प्रभाग थानकोटको तर्फबाट ऐ. का कार्यालय प्रमुख प्रहरी निरीक्षक तेजेन्द्र पौडेलको लिखित जवाफ ।

आश्रमले २०५८ साल देखि भोग चलन गरी घर मन्दिर समेत बनाई आएको आश्रमको घर जग्गामा विपक्षीहरू र निजका मानिसहरू समेत भई पटक पटक आई आश्रमको शान्त वातावरणलाई अशान्त र असुरक्षित हुने वातावरण सृजना गरेकोले शान्ति सुरक्षा कायम राखी ज्यू धनको सुरक्षा गरी आश्रमको जग्गा अटुट भोगचलन कायम राखी पाउँ भनी श्री अरविन्द योग मन्दिरको निवेदन परेकोले दुवै पक्ष बीचमा यस कार्यालयले छलफल गराउँदा जग्गा हक स्वामित्व श्री अरविन्द योग मन्दिरका नाममा हस्तान्तरण भएमा मन्जुरी छ भनी कान्छी बानिया, नवराज बानिया र नवीन बानियाबीच समझदारी गरी गएका हुँदा रिट निवेदन खारेज गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको जिल्ला प्रशासन कार्यालय काठमाडौं समेतका तर्फबाट प्रमुख जिल्ला अधिकारी बसन्त राज गौतमको लिखित जवाफ ।

विगत २० वर्ष अघिदेखि स्थापना भई अनाथ बालबालिकालाई शिक्षा दिक्षा पालन पोषण गर्ने पवित्र धार्मिक संस्थाको रूपमा रहेको यस संस्थाले विपक्षीहरूले निवेदनमा उल्लेख गरे जस्तो कुनै पनि गैर कानूनी कागज गराउने कार्य गरेको छैन। विपक्षीहरूका काका श्यामबहादुर बानिया, निज नवराज बानिया तथा कान्छी बानिया समेतले २०५८।१०।१५ मा करारानामा गरी हकभोग सम्पूर्ण छाडी श्री अरविन्द योग मन्दिरलाई भोगचलन गर्न दिन सहमति गरी करार समेत गरेर दिएको महादेव स्थानको वडा नं. ४ ग कि.नं. ५ को जग्गामा मन्दिरले संरचना निर्माण गरी भोगचलन गरी आएको छ। विपक्षीहरूले हामीहरूको जग्गामा किन मन्दिर बनाएको भनी विपक्षी सहितका व्यक्तिहरूले संस्थाले बनाएको मन्दिर भत्काई दिने भन्दै विरोध गरी आश्रमका विद्यार्थी तथा सेवकहरूलाई हात पात कुटपीट गर्न हुलहुज्जत समेत गर्न आएकोले शान्ति सुरक्षाको लागि जिल्ला प्रशासन कार्यालय काठमाडौंमा निवेदन दिएकोमा सो कार्यालयले विपक्षीहरूलाई झिकाई सोधपुछ गरी अब आइन्दा शान्ति सुरक्षामा खलल पुग्ने कुनै कार्य नगर्ने भनी निजहरूले बचन दिएकोले निजहरूलाई सम्झाई बुझाई पठाउने काम गरेको हो। सो बाहेक जिल्ला प्रशासन कार्यालयले गैर कानूनी रूपमा लेनदेन विषयको कुनै कागज गराएको होइन छैन। उक्त कि.नं.को जग्गा २०५८ सालबाटै यस संस्थाको हकभोगमा आई विभिन्न संरचना निर्माण गरी भोग चलन गरी आएको हुँदा सो जग्गामा विपक्षीहरूको दावी छोडाउने भन्ने कुरा नै आउँदैन। अतः विपक्षीहरूले गैर कानूनी रूपमा लेनदेनको कागज गराउने तथा जग्गामा दावी छोडाउने कागज गराएको भनी झुठा माग

दावी लिई दायर भएको रिट निवेदन खारेज गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको श्री अरविन्द योग मन्दिर (गुठी) का संस्थापक अध्यक्ष चन्द्रमणी भुसालको लिखित जवाफ ।

नियमबमोजिम दैनिक तथा साप्ताहिक मुद्दा पेसी सूचीमा चढी निर्णयार्थ पेस हुन आएको प्रस्तुत मुद्दामा रिट निवेदकको तर्फबाट उपस्थित विद्वान अधिवक्ताहरू श्री चक्रविक्रम शाह, श्री शिवकुमार श्रेष्ठ तथा महेश नारायण दासले विपक्षी श्री अरविन्द योग गुठीका संस्थापक चन्द्रमणी भुसालको अनुचित प्रभावमा परी कागज गराउने कार्य तथा जग्गासम्बन्धी कारोवारमा अनधिकृत तवरले पक्राउ गर्न पठाउने एवं महानगर प्रहरी वृत्त थानकोटले पक्राउ पूर्वी विना पक्राउ गरी ल्याउने कार्य गैरकानूनी भएकोले त्यस्तो कागजले कुनै कानूनी मान्यता नपाउने हुँदा उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर हुनुपर्छ भनी आफ्नो बहस प्रस्तुत गर्नुभयो ।

त्यसैगरी विपक्षी नेपाल सरकारको तर्फबाट विद्वान सहन्यायाधिवक्ताद्वय श्री गोपालप्रसाद रिजाल तथा श्री रमा पराजुलीले दुवै पक्षबीचमा छलफल गराउँदा जग्गाको हक स्वामित्व श्री अरविन्द योग मन्दिरका नाममा हस्तान्तरण भएको मन्जुरी छ भनी कान्छी बानिया, नवराज बानिया तथा नविन बानियासमेतले समझदारी गरी गएकोले विपक्षीको कुनै नागरिक हकको हनन नभएको हुँदा प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुनुपर्छ भन्ने बहस बहस प्रस्तुत गर्नुभयो । त्यसका अतिरिक्त विपक्षी श्री अरविन्द योग गुठीको तर्फबाट विद्वान वरिष्ठ अधिवक्ता श्री नारायण वल्लभ पन्त तथा विद्वान अधिवक्ताहरू श्री जगदीशचन्द्र पाण्डे एवं श्री रामकृष्ण पाण्डेले यी रिट निवेदकहरूलाई शान्ति सुरक्षा कायम गर्न पक्राउ गरिएको सम्म हो । विवादित ४ग कि. नं. ५ को जग्गाका सम्बन्धमा मिति २०५८।१०।१५ मा नै करारनामा गरि श्री अरविन्द योग गुठीले प्राप्त गरी घर मन्दिर लगायतको संरचना निर्माण गरेको समेत आधारमा प्रस्तुत रिट निवेदन झुठ्ठा हुँदा रिट खारेज हुनुपर्छ भनी आफ्नो बहस प्रस्तुत गर्नुभयो ।

निवेदक तथा विपक्षी तर्फका उपरोक्त विद्वान वरिष्ठ अधिवक्ता, विद्वान अधिवक्ता एवं विद्वान सहन्यायाधिवक्ताहरूको बहस जिकिर सुनी निवेदकको मागबमोजिमको आदेश जारी हुनु पर्छ वा पर्दैन सोही सम्बन्धमा निर्णय दिनुपर्ने देखिन आयो ।

निर्णयतर्फ विचार गर्दा, निवेदक कान्छी बानियासमेतलाई अनुचित प्रभावमा परी विपक्षी जिल्ला प्रशासन कार्यालयले जग्गासम्बन्धी कारोवारमा अनधिकृत तवरले पक्राउ गर्न पठाउने तथा विपक्षी महानगरीय प्रहरी वृत्तले पक्राउ गरी ल्याउने कार्य गैरकानूनी भएकोले उक्त कार्य उत्प्रेषणको आदेशले बदर गरी क्षेत्राधिकारविहिन विषयमा पक्राउ गर्न पठाउने कार्य नगर्नु

नगराउनु भन्नेसमेत आदेश जारी गरी पाउँ भन्ने रिट निवेदन जिकिर तथा निवेदकले जिकिर लिएजस्तो निजको कुनै संविधान तथा कानूनी अधिकार हनन नभएको हुँदा रिट निवेदन खारेज गरी पाउँ भन्ने लिखित जवाफ रहेको देखिन्छ।

यसमा चन्द्रमणी भूसालको लिखित जवाफ हेर्दा श्री अरविन्द योग गुठीको जग्गामा बनाइएको मन्दिरको सन्दर्भलाई लिएर "हामीहरूको जग्गामा किन मन्दिर बनाएको" भनी निवेदकसहितका व्यक्तिहरूले संस्थाका सेवकहरूसँग झै-झगडा गर्न आएका र संस्थाले बनाएको मन्दिरलाई भत्काइ दिने भन्दै विरोध गरी आश्रमका मानिसहरूलाई हातपात कुटपीट गर्ने भनी हुलहुज्जतसमेत गर्न आएकोले शान्ती सुरक्षाको लागि जिल्ला प्रशासन कार्यालय काठमाडौँमा निवेदन दिएपछि सो कार्यालयबाट निवेदकहरूलाई झिकाइ सोधपुछ गरिएको र अब आइन्दा शान्ति सुरक्षामा खलल पुग्ने कुनै कार्य नगर्ने भनी निजहरूले बचन दिएकोले निजहरूलाई सम्झाइ बुझाइ छाडिएको हो भन्ने मिसिल संलग्न अरविन्द योग मन्दिरका संस्थापक अध्यक्ष चन्द्रमणी भूसालको लिखित जवाफ रहेको पाइन्छ।

त्यसैगरी मालपोत कार्यालय कलङ्कीमा जग्गा दर्तासम्बन्धी विषयमा विपक्षी निवेदकका काका श्यामबहादुर बानिया, निज नवराज बानिया तथा कान्छी बानियासमेतले नै अरविन्द योग मन्दिरका तर्फबाट भोग चलन गर्न दिनको लागि महादेवस्थानको वडा नं. ४ ग कि.नं. ५ को जग्गाका सम्बन्धमा मिति २०५८।१०।१७ मा करारनामा गरी हकभोग सम्पूर्ण छाडी श्री अरविन्द योग मन्दिरलाई घर मन्दिर बनाउन, भोग गर्न दिन सहमति गरी करारसमेत गरेको तथा सो करारनामाबमोजिम श्री अरविन्द योग मन्दिरले घर हनुमान जी (महाविर) मन्दिर लगायतको संरचना निर्माण गरी सो घरमा विद्यार्थीहरूलाई बसोबास गराइ पठनपाठनको कार्यसमेत गरी भोग चलन गरी आएको भनी मिति २०६८।१२।१६ मा महादेवस्थान गाउँ विकास समितिले सिफारिससमेत गरिदिएको भन्ने मिसिलसंलग्न चन्द्रमणी भूसालको लिखित जवाफ तथा मिति २०५८।१०।१५ को अरविन्द योग मन्दिर गुठी र श्यामबहादुर बानिया, कान्छी बानिया तथा नवराज बानियाबीच भएको मिसिलसंलग्न करारनामाको प्रतिलिपि तथा महादेवस्थान गाउँ विकास समितिको मिति २०६८।१२।१६ को सिफारिस पत्रको प्रतिलिपिबाट देखिन्छ। यसरी आफैले ११ वर्ष अघि अरविन्द गुठीको लागि मन्दिर घर बनाउन स्वेच्छाले दिएको जग्गामा अहिले आएर जवर्जस्ती अनुचित प्रभावमा पारी कागज गराउने कार्य गरे भन्न विवन्धनको सिद्धान्तसमेतको आधारमा मिल्ने देखिन आएन।

यसैसम्बन्धी कानूनी व्यवस्था स्थानीय प्रशासन ऐन, २०२८ को दफा ६ लाई हेर्दा "प्रमुख जिल्ला अधिकारीले कुनै हिंसात्मक काम कारवाही हुने वा हुलहुज्जत हुने आशङ्का भएमा भएको कार्यलाई तत्काल रोक्नको लागि प्रहरीद्वारा शान्ति सुरक्षा कायम गराउन आदेश दिने अधिकार रहेको छ" भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेको पाइन्छ। उक्त कानूनी व्यवस्थाबमोजिम शान्ति सुरक्षा कायम गराउनको लागि निवेदक लगायतका व्यक्तिहरूलाई प्रहरीले जिल्ला प्रशासनमा उपस्थित गराइएको काम कारवाही कानूनबमोजिमकै देखिँदा उक्त कार्य विरुद्ध रिट जारी गर्नुपर्ने अवस्था देखिएन।

यसका साथै आश्रमले २०५८ सालदेखि मन्दिर बनाइ भोग गरी आएको आश्रमको जग्गामा निवेदक नवराज बानियासमेतले शान्ति सुरक्षामा खलल पारेको कारणले आश्रमको तर्फबाट निवेदन पर्न आएकोमा छलफल गराइ मिलापत्र भएको मिसिलसंलग्न प्रमाणबाट देखिन्छ। गैरकानूनी रूपमा लेनदेनको कागज गराउने तथा जग्गामा दाबी छोडाउने कुनै कागज गराएको छैन भन्ने लिखित जवाफको खाण्डन हुने गरी यी निवेदकले कुनै भरपर्दो प्रमाण पेस गर्न सकेकोसमेत नदेखिँदा प्रस्तुत रिट निवेदन जारी गरिरहनु पर्ने देखिएन।

तसर्थ माथि उल्लिखित तथ्य, व्यवस्था एवं विवेचनासमेतको आधारमा प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ठहर्छ। निवेदकको निवेदन जिकिर पुग्न सक्दैन। प्रस्तुत मुद्दाको दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार अभिलेख शाखामा बुझाइदिनू।

न्यायाधीश

उक्त रायमा म सहमत छु ।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृत :- शकुन्तला कार्की

कम्प्युटर अपरेटर :- गीता घिमिरे

इति संवत् २०७२ साल असार १७ गते रोज ५ शुभम् ।